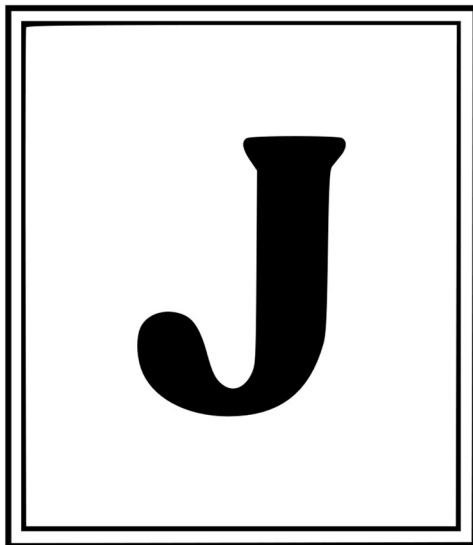

JOURNAL OF CONTEMPORARY WORLD STUDIES

VOLUME | 4 ISSUE | 8 | JANUARY | 2026

JCWS

HUDUDIY TURIZM RIVOJLANISHIDA ETNOGRAFIK RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

Kamolova Sabrina Alisher qizi

O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali o'qituvchisi
e-mail: kamolovasabrina@gmail.com

ANNOTATION:

Mazkur maqolada hududiy turizmni rivojlantirishda etnografik resurslardan foydalanish samaradorligi keng va tizimli ravishda tahlil qilinadi. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida turizm nafaqat iqtisodiy o'sish manbai, balki hududlarning ijtimoiy va madaniy rivojlanishini ta'minlovchi muhim soha sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, etnografik turizm yo'nalishi hududning o'ziga xosligini namoyon etuvchi, milliy qadriyatlar va an'analarni saqlab qoluvchi muhim vosita hisoblanadi. Shuningdek, maqolada etnografik resurslardan foydalanishning muammolari ham yoritilgan. Jumladan, infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, marketing strategiyalarining sustligi va kadrlar yetishmovchiligi asosiy to'siqlar sifatida qayd etilgan.

Accepted Date:

January 25, 2026,

Published Date:

January 31, 2026

Journal Website: <https://d-pressa.com/index.php/jcws/>

License

This work is licensed under
a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

KEYWORDS:

etnografik turizm, hududiy rivojlanish, madaniy meros, turizm samaradorligi, iqtisodiy ta'sir.

Kirish

Zamonaviy globallashtirish jarayonida turizm sanoati iqtisodiy rivojlanishning muhim drayverlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, hududiy turizmni rivojlantirish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Hududlarning turistik salohiyatini oshirishda ularning tabiiy, tarixiy va madaniy resurslaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtai nazardan, etnografik resurslar alohida e'tiborga loyiqdir. Etnografik resurslar hududning milliy o'ziga xosligini aks ettiruvchi omillar bo'lib, ular turistlar uchun katta qiziqish uyg'otadi. Turistlar aynan o'sha hududning madaniy muhitini, urf-odatlarini va turmush tarzini bevosita ko'rish va his qilishni istaydilar.

O'zbekiston hududlari, jumladan Samarqand, Jizzax va Navoiy viloyatlari boy etnografik resurslarga ega. Samarqand viloyati tarixiy-madaniy merosi bilan ajralib turadi, Jizzax viloyati esa tabiiy va etnografik resurslarning uyg'unligi bilan e'tiborni tortadi. Navoiy viloyati esa o'zining cho'l hududlariga xos turmush tarzi va an'analari bilan noyobdir.

Biroq ushbu resurslardan foydalanish darajasi yetarli emas. Ko'plab hududlarda etnografik turizm imkoniyatlari to'liq ishga solinmagan. Bu esa iqtisodiy samaradorlikning past bo'lishiga olib kelmoqda.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, etnografik resurslardan samarali foydalanish orqali hududiy turizmni rivojlantirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash imkoniyatlari mavjud.

Tadqiqotning asosiy maqsadi – etnografik resurslarning turizm rivojiga ta'sirini tahlil qilish va ularning

samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi

Etnografik turizm va madaniy merosdan foydalanish masalalari xalqaro va milliy ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Ko'plab tadqiqotchilar etnografik resurslarni turizmni rivojlantirishning muhim omili sifatida baholaydilar.

Ilmiy adabiyotlarga ko'ra, etnografik turizm madaniy merosni saqlash va uni iqtisodiy resurs sifatida foydalanish imkonini beradi. Bu esa barqaror rivojlanish konsepsiyasiga mos keladi. UNESCO tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda madaniy merosni turizm orqali rivojlantirish muhim yo'nalish sifatida belgilangan.

OECD va UNWTO hisobotlarida etnografik turizm hududiy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ta'kidlangan. U orqali mahalliy aholi bandligi oshadi, daromadlar ko'payadi va infratuzilma rivojlanadi.

Biroq ayrim tadqiqotlarda etnografik resurslardan noto'g'ri foydalanish salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkinligi qayd etilgan. Jumladan, madaniy qadriyatlarining kommersiyalashuvi, an'anaviy turmush tarzining o'zgarishi va ekologik muammolar yuzaga kelishi mumkin.

Shu sababli, etnografik turizmni rivojlantirishda muvozanatni saqlash muhimdir. Ya'ni iqtisodiy manfaatlar bilan bir qatorda madaniy merosni asrash ham ustuvor vazifa bo'lishi lozim.

Mazkur tadqiqot mavjud ilmiy yondashuvlarni umumlashtirgan holda, O'zbekiston sharoitida etnografik resurslardan foydalanish samaradorligini tahlil qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi etnografik resurslarning turizm rivojiga ta'sirini baholash bo'lganligi sababli, bir nechta ilmiy usullar uyg'un holda qo'llanildi.

Birinchi navbatda, statistik tahlil usuli qo'llanildi. Ushbu usul orqali hududlar bo'yicha turistlar soni, daromad ko'rsatkichlari va bandlik darajasi o'rganildi. Bu ma'lumotlar turizm samaradorligini baholash imkonini berdi.

Ikkinchi usul – taqqosiy tahlil. Bu usul yordamida Samarqand, Jizzax va Navoiy viloyatlarining turizm ko'rsatkichlari o'zaro solishtirildi. Bu esa hududlar o'rtasidagi farqlarni aniqlash imkonini berdi.

Uchinchi usul – tizimli yondashuv bo'lib, unda etnografik resurslar turizm tizimining tarkibiy qismi sifatida o'rganildi.

Shuningdek, ekspert baholash usuli qo'llanildi. Turizm mutaxassislari va mahalliy tadbirkorlarning fikrlari o'rganildi.

Mazkur metodologiya tadqiqot natijalarining ishonchligini ta'minlashga xizmat qildi.

Natijalar va muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, etnografik resurslardan samarali foydalanish hududiy turizm rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, etnografik elementlar – milliy urf-odatlar, hunarmandchilik, folklor va an'anaviy turmush tarzining turizm xizmatlariga integratsiyasi turistlar oqimini oshirishda sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Tahlil natijalariga ko'ra, Samarqand viloyati etnografik turizm rivojlangan hudud sifatida yetakchi o'rinni egallaydi. Bu hududda tarixiy meros bilan bir qatorda milliy madaniyat elementlari keng namoyon etilgan. Natijada turistlar soni va turizm daromadlari yuqori ko'rsatkichlarga ega.

Jizzax viloyatida esa etnografik turizm rivojlanish bosqichida bo'lib, bu hududda tabiiy va madaniy resurslarning uyg'unligi mavjud. Ayniqsa, tog' hududlarida yashovchi aholining an'anaviy turmush tarzi turistlar uchun qiziqarli hisoblanadi.

Navoiy viloyatida esa etnografik resurslar yetarli bo'lishiga qaramay, ularning turizm tizimiga integratsiyasi sust darajada. Bu esa turizm samaradorligining past bo'lishiga olib kelmoqda.

1-jadval

Etnografik turizm samaradorligi

Hudud	Turistlar soni	Daromad (%)	Bandlik (%)
Samarqand	150 000	20%	15%
Jizzax	90 000	15%	12%
Navoiy	70 000	13%	10%

Jadval ma'lumotlari hududlar kesimida etnografik turizm samaradorligini aniq ko'rsatib beradi. Samarqand viloyatida turistlar sonining yuqoriligi (150 ming) ushbu hududning madaniy merosga boyligi va turizm

infratuzilmasining rivojlanganligi bilan izohlanadi. Daromad va bandlik ko'rsatkichlari ham yuqori bo'lib, bu etnografik turizmning iqtisodiy samaradorligini tasdiqlaydi.

Jizzax viloyatida ko'rsatkichlar o'rtacha darajada bo'lib, bu hududda turizm rivojlanishi uchun katta salohiyat mavjudligini ko'rsatadi. Ayniqsa, ekoturizm va etnoturizmni birlashtirish orqali samaradorlikni oshirish mumkin.

Navoiy viloyatida esa ko'rsatkichlar pastroq bo'lib, bu infratuzilmaning yetarli emasligi va marketing faoliyatining sustligi bilan izohlanadi.

Umuman olganda, natijalar shuni ko'rsatadiki, etnografik resurslardan samarali foydalanish hududiy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, etnografik resurslar hududiy turizmni rivojlantirishda muhim strategik omil hisoblanadi. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, milliy madaniyat, urf-odatlar, hunarmandchilik va an'anaviy turmush tarzidan turizmga foydalanish nafaqat turistlar oqimini oshiradi, balki hududiy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ham ta'minlaydi.

Etnografik turizm orqali hududlarda yangi ish o'rinlari yaratiladi, mahalliy aholi daromadlari oshadi va ijtimoiy farovonlik yaxshilanadi. Shu bilan birga, madaniy merosni saqlash va rivojlantirish imkoniyati kengayadi. Bu esa barqaror rivojlanish konsepsiyasiga mos keladi.

Biroq, tadqiqot davomida aniqlangan muammolar ham mavjud. Jumladan:

- infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi
- marketing strategiyalarining sustligi
- turizm xizmatlari sifati pastligi
- malakali kadrlar yetishmovchiligi

Ushbu muammolar etnografik turizm samaradorligini to'liq namoyon bo'lishiga to'sqinlik qilmoqda.

Kelgusida etnografik resurslardan samarali foydalanish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- hududiy turizm strategiyalarini ishlab chiqish
- infratuzilmani rivojlantirish
- raqamli marketingni keng joriy etish
- mahalliy aholini turizm faoliyatiga jalb qilish
- etnografik obyektlarni saqlash va tiklash

Shuningdek, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish ham muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, etnografik turizm hududiy rivojlanishning istiqbolli yo'nalishi bo'lib, undan samarali foydalanish orqali iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy barqarorlikni ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Nig'matov A., Shomurotova N. Ekoturizm asoslari //O'quv. – 2007.
2. Sobirjonovich A. Z. HUDUDLARNING TURISTIK RAQOBATBARDOSHLILIGINI OSHIRISHDA TURISTIK KLASSTERLARNING AHAMIYATI //Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology. – 2025. – T. 2. – №. 10. – C. 129-132.
3. Ibodullayev N. E. O'ZBEKISTONNING TURISTIK RESURSLARI //ma" ruzalar matni). Samarqand. – 2008. – T. 9.

4. Fayzullayeva S. XORIJDA TURIZM XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBALARI VA UN DAN O 'ZBEKISTONDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI //Scientific practical conference. – 2025. – T. 1. – №. 1. – C. 267-271.
5. Akbardjonovna N. A. HUDUDLARDA TURIZMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MAQSADIDA TURISTIK RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA) //PEDAGOGIK ISLOHOTLAR VA ULARNING YECHIMLARI. – 2025. – T. 13. – №. 01. – C. 236-239.
6. Esonboyev B. O 'zbekiston Turizm Sanoati Muvaffaqiyatini Baholashning Xususiyatlari //Green Economy and Development. – T. 3. – №. 12. – C. 668505.
7. Kunnazarova O. Qoraqalpog 'iston Hududida Etnografik Turizm Klasterini Shakllantirishning Iqtisodiy Omillari //Green Economy and Development. – T. 3. – №. 12. – C. 668117.
8. Musakhanov K. A. Application OF Marketing Research in Green Tourism Regions //Green Economy and Development. – T. 3. – №. 12. – C. 668375.
9. Kamolov D. JIZZAX VILOYATIDA TURIZM KLASTERI RIVOJLANISHINING HUDUDNING IJTIMOY-IQTISODIY SALOHİYATIGA TA'SIRINI BAHOLASH: STRATEGIK YONDASHUV VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI //Scientific practical conference. – 2025. – T. 1. – №. 1. – C. 48-52.
10. Kamolov D. VIRTUAL TURIZM (VR) XIZMATLARINING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI //Scientific practical conference. – 2025. – T. 1. – №. 1. – C. 372-374.